

Успіхи та проблеми викладання сімейної медицини на додипломному рівні: досвід Тернопільського державного медичного університету

Л.С. Бабінець, І.О. Боровик, Н.Є. Боцюк, О.О. Воронцов, Б.О. Мігенько, С.С. Рябоконт, Є.М. Стародуб, В.М. Творко, О.Р. Ясній

ДВНЗ «Тернопільський медичний університет ім. І.Я. Горбачевського»

У статті проаналізовано досвід впровадження практично орієнтованого навчання студентів шостого курсу з дисципліни «Загальна практика–сімейна медицина». Обговорюються особливості навчального процесу з урахуванням сучасних потреб, пов'язаних з реформою системи охорони здоров'я України.

Ключові слова: сімейний лікар, медична освіта, проблемне навчання, диспансеризація.

Проведення реформи системи охорони здоров'я в Україні є величезним викликом і вимагає змін як у її матеріально-технічному стані, так і у кадровому забезпеченні [1]. Чітке розмежування рівнів надання медичної допомоги, що є суттю реформи, вимагає не тільки організаційно-адміністративних та економічних заходів, але й ментальних зрушень у свідомості лікарів та інших медичних працівників. Усе це потребує модернізації системи вищої медичної освіти, одним з важливих завдань якої має стати якісна підготовка лікаря загальної практики–сімейної медицини, а також формування у лікарів іншого фаху розуміння пріоритетності сімейної медицини і поваги до особи сімейного лікаря як розпорядника маршруту пацієнта [3]. Левова частка всіх подій у системі охорони здоров'я відбувається на первинній ланці медико-санітарної допомоги, такою ж має стати доля фінансування, значущості та авторитетності лікарів і всіх працівників цієї ланки [4]. Формуванням цих засад у свідомості майбутніх лікарів і має займатися кафедра сімейної медицини на додипломному рівні, щоб вчасно підготувати студентів до повноцінної роботи в умовах реформування медицини [5, 6].

Мета дослідження – проаналізувати досвід викладання сімейної медицини на кафедрі первинної медико-санітарної допомоги та сімейної медицини Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського, визначити проблемні питання і перспективи подальшого розвитку.

Кафедра «Поліклінічна справа» була створена наказом ректора Тернопільської державної медичної академії імені І.Я. Горбачевського 5 січня 1999 року. Було поставлене завдання організувати кафедру, яка на той час не мала аналогів у вищих навчальних медичних закладах України. Така кафедра була організована і стала дійсно кафедрою поліклінічної справи, на якій викладаються амбулаторно-поліклінічна терапія, хірургія, педіатрія, акушерство–гінекологія, функціональна діагностика. У подальшому кафедра була названа кафедрою поліклінічної справи та сімейної медицини, а у 2012 році – кафедрою первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД) та сімейної медицини, що влучно підкреслило напрямок оптимізації програми і контенту викладання у світлі реформи медичної галузі.

Програма роботи кафедри включає наступні основні моменти. Кафедра ПМСД та сімейної медицини проводить заняття

на V та VI курсах медичного факультету (в середньому 700 студентів). Викладання проводиться трьома мовами: українською, російською та англійською. Штат професорсько-викладацького складу кафедри включає двох професорів (у тому числі зав.кафедри), 7 доцентів, 3 асистентів, 2 заочних аспірантів, 2 клінічних ординаторів, 4 магістрів, 8 лаборантів.

На кафедрі створена оригінальна навчально-методична програма, яка включає наступні цикли: «Загальна практика–сімейна медицина» (90 год/3 кредити; 56 практичних + 34 самостійних роботи студентів (СРС)); «Внутрішня медицина в поліклініці» (48 год/1,6 кредити); «Невідкладна допомога в практиці сімейного лікаря» (21 год/0,7 кредити); «Педіатрія в поліклініці» (28 год/0,92 кредити); «Хірургія в поліклініці» (21 год/0,7 кредити); «Акушерство та гінекологія в поліклініці» (21 год/0,7 кредити); «Параклінічна діагностика в практиці сімейного лікаря» (30 год/ 1 кредит – 24 практичні + 6 СРС).

На кафедрі ПМСД та сімейної медицини заняття проводяться згідно із методичними рекомендаціями для викладачів щодо організації навчального процесу в ТДМУ. Практичні заняття у кожній групі студентів протягом усього робочого дня (з 9.00 до 15.00 год – 6 академічних годин) проводяться за такою схемою: практична робота – 4 академічні години (1 академічна година – 45 хв); семінарське обговорення тем практичних занять – 2 академічні години; письмовий контроль – 1 академічна година. На перерви відводиться 45 хв, із них 30 хв – велика перерва після практичної роботи та 15 хв – перерва після семінару.

Велика увага приділяється відпрацюванню практичних навичок роботи сімейного лікаря згідно із вимогами кваліфікаційної характеристики лікаря загальної практики–сімейної медицини, а також вимогами наскрізної програми професійних навичок сімейного лікаря, запропонованих МОЗ України [2]. Практичні навички та уміння відпрацьовуються на багаточисельних навчально-практичних базах кафедри ПМСД та сімейної медицини: Центр ПМСД у місті Тернополі – Тернопільська міська поліклініка № 2 – три відділення сімейної медицини; денний стаціонар поліклінічного відділення ТМКЛ № 2; денний хірургічний стаціонар ТМКЛ № 2 з центром хірургії одного дня; жіноча консультація ТМКЛ № 2; дитяча міська поліклініка з філіалами; навчально-практичні центри (НПЦ) ПМСД у сільській місцевості сіл Кокошинці, Зарубинці, Гнилиці, Говилів, Увисла. Разом з тим, у найближчий час завершується будівництво в місті Тернополі ще двох центрів ПМСД, які теж стануть базою кафедри.

Уперше створений медичним університетом в селі Зарубинці Збаразького району Тернопільської області НПЦ ПМСД у 2009 році та ефективна робота в ньому не тільки студентів шостого курсу, але й інтернів, що відповідає ст. 30 та ст. 63 Закону України «Про вищу освіту», дало право відкрити такі самі

НПЦ у селах Гнилиці Підволочиського району (2010 р.), Великому Говиліві Тербовлянського району (2011 р.), Увисла Гусятинського району (2011 р.), Кокошинці Гусятинського району (2011 р.).

Основним завданням у сільських НПЦ є відпрацювання студентами VI курсу алгоритмів надання ПМСД на селі; формування знань і вмінь диспансеризації населення; організація та проведення протиепідемічної та санітарно-просвітницької роботи серед населення [4]. Для виконання цих важливих завдань НПЦ ПМСД оснащені типовим обладнанням, яке дозволяє відпрацювати практичні навички. У кожному НПЦ є персональний комп'ютер з програмою «Реєстратура»; сумка сімейного лікаря з набором медикаментів і медичних інструментів; електрокардіограф «Юкард-100» з можливістю дистанційної передачі електрокардіограми в університетську лікарню та отримання консультативного заключення по мережі Інтернет; небулайзер «Омрон»; стоматологічна установка «Сатва» сучасного зразка. Мобільний зв'язок, підключення до мережі Інтернет та наявність програми Skype дозволяє студенту або лікарю-інтерну отримати консультацію у відеорежимі з провідними спеціалістами університетської лікарні. В усіх центрах НПЦ створено і оснащено комфортабельне житло з усіма зручностями для проживання студентів і лікарів-інтернів (наявність холодної та гарячої води, плити, санвузла, холодильника, телевізора та ін.).

Важливим моментом, на нашу думку, є те, що клінічні бази кафедри у м. Тернополі стали не тільки центрами відпрацювання практичних навичок і вмінь студентів, але й місцем підвищення клінічної кваліфікації викладацького складу кафедри, а також базою для виконання наукових досліджень. Ми вважаємо, що вже сьогодні настав час, коли НПЦ ПМСД у сільській місцевості можуть стати базою для наукових розробок і впровадженнь за спеціальністю «Загальна практика–сімейна медицина», особливо з питань оптимізації та наукового обґрунтування потреб надання медичної допомоги в умовах села. Відповідно до цього необхідність відкриття аспірантури за спеціальністю «Загальна практика–сімейна медицина» стає велінням часу, оскільки підготовка науково-викладацьких кадрів саме за фахом є нагальною потребою для якісного викладання сімейної медицини. Разом з тим, створення НПЦ ПМСД дозволило колективу кафедри у сфері наукових інтересів розробити план спрямованих дій на формування і наукове обґрунтування ефективних схем диспансерного спостереження за хворими з найбільш поширеними нозологіями у практиці сімейного лікаря; нових методів лікування хронічного панкреатиту на тлі супутніх захворювань; вивчення проблеми формування полінутриєнтної недостатності у хворих на хронічний панкреатит та програм корекції стану цих хворих з включенням рефлексотерапії, фіто- і антигомотоксичних препаратів; діагностика та лікування метаболічного синдрому; вивчення стану мінеральної щільності кісткової тканини при неспецифічних захворюваннях суглобів; покращання безпосередніх і віддалених результатів після операційних втручань на органах травного тракту; профілактика та лікування вторинного остеопорозу після операцій на органах травного тракту та ін.

Пріоритетним напрямком наукової роботи на кафедрі є організація дослідницької діяльності студентів – майбутніх сімейних лікарів, особливо шляхом залучення до виконання університетської ініціативно-пошукової НДР. Це дасть змогу готувати ефективні кадри для науки і викладання за фахом.

Основними перспективними напрямками розвитку кафедри у навчально-методичній роботі вважаємо наступні: створення авторської програми із сімейної медицини; перевидання переробленого та доповненого посібника «Сімейна медицина»; створення кишенькового посібника «Довідник сімейного ліка-

ря»; збільшення кількості навчально-практичних баз сімейної медицини для стажування студентів шостого курсу; розширення можливостей для самостійної роботи студентів під час навчання на кафедрі; поповнення кафедральної бази тестів та ситуаційних завдань.

Кафедра ПМСД та сімейної медицини виділяє також у зв'язку з цим і проблемні аспекти роботи, які потребують вирішення на державному рівні. Це необхідність створення і затвердження національної програми викладання сімейної медицини на додипломному етапі для субординаторів (шостий курс) мультидисциплінарного характеру (терапія, хірургія, педіатрія, акушерство та гінекологія, невідкладні стани на догоспітальному етапі, функціональна діагностика); включення до програми найбільш поширених нозологій, актуальних на етапі ПМСД; створення і законодавче затвердження навчально-практичних баз (НПЦ ПМСД у сільській місцевості і місті) не тільки як центрів для забезпечення навчання студентів в реальних умовах сімейної медицини, але й для виконання лікувального навантаження викладачами кафедри; законодавчий дозвіл на здійснення студентами шостого курсу викликів (активних, пасивних), патронажу вагітних і немовлят під контролем викладача та сімейного лікаря; необхідність створення аспірантури за фахом «Загальна практика–сімейна медицина».

ВИСНОВКИ

Проаналізований досвід викладання сімейної медицини на кафедрі первинної медико-санітарної допомоги та сімейної медицини Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського можна вважати успішним і перспективним для розвитку. Виявлені проблеми (у першу чергу відсутність єдиної ефективної мультидисциплінарної державної програми на додипломному рівні медичної освіти за фахом «Загальна практика–сімейна медицина») потребують суспільного обговорення і патронажу держави для подальшої оптимізації системи підготовки сімейних лікарів на додипломному рівні в Україні.

У перспективі подальших досліджень – аналіз і перспективи викладання окремих дисциплін на кафедрі первинної медико-санітарної допомоги та сімейної медицини.

Успехи и проблемы преподавания семейной медицины на додипломном уровне: опыт Тернопольского государственного медицинского университета

Л.С. Бабинец, И.О. Боровик, Н.Е. Ботюк, А.А. Воронцов, Б.О. Мигенко, С.С. Рябоконт, Е.М. Стародуб, В.М. Творко, О.Р. Ясний

В статье проанализирован опыт внедрения практически ориентированного обучения студентов шестого курса по дисциплине «Общая практика – семейная медицина». Обсуждаются особенности учебного процесса с учетом современных потребностей, связанных с реформой системы здравоохранения Украины.

Ключевые слова: семейный врач, медицинское образование, проблемное обучение, диспансеризация.

Achievements and problems of teaching family medicine undergraduate level: experience Ternopil state medical university

L.S. Babinets, I.O. Borovyk, N.Ye. Botsyuk, O.O. Vorontsov, B.O. Mihenko, S.S. Ryabokon, Ye.M. Starodub, V.M. Tvorko, O.R. Yasniy

The article analyzes the experience of implementing practical oriented education of sixth year students the discipline «General practice – family medicine». The features of the educational process in the connection of the health in Ukraine have been provided.

Key words: family doctor, medical education, problem teaching, dispensary.

Сведения об авторах

Бабинец Лилия Степановна – Тернопольский государственный медицинский университет имени И.Я. Горбачевского, 46000, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14.

Боровик Ирина Олеговна – Тернопольский государственный медицинский университет имени И.Я. Горбачевского, 46000, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14. E-mail: boroter@mail.ru.

Боцюк Наталия Евгеньевна – Тернопольский государственный медицинский университет имени И.Я. Горбачевского, 46000, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14. E-mail: bned@mail.ru.

Воронцов Александр Александрович – Тернопольский государственный медицинский университет имени И.Я. Горбачевского, 46000, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14.

Мигенко Богдан Орестович – Тернопольский государственный медицинский университет имени И.Я. Горбачевского, 46000, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14.

Рябоконе Светлана Степановна – Тернопольский государственный медицинский университет имени И.Я. Горбачевского, 46000, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14. E-mail: svetaryabokon@mail.ru

Стародуб Евгений Михайлович – Тернопольский государственный медицинский университет имени И.Я. Горбачевского, 46000, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14.

Творко Вадим Михайлович – Тернопольский государственный медицинский университет имени И.Я. Горбачевского, 46000, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14.

Ясний Оксана Романовна – Тернопольский государственный медицинский университет имени И.Я. Горбачевского, 46000, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гиріна О.М. Сімейна медицина: У 3-х кн. – Кн. 1. Організаційні основи сімейної медицини (Світовий досвід): Довідник / За ред. В.Ф. Москаленка, О.М. Гиріної. – К.: Медицина, 2007. – 392 с.

2. Наскрізна програма підготовки студентів медичних факультетів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації та лікарів-інтернів для оволодіння практичними навичками та методиками, необхідними для роботи на

посадах лікарів за спеціальністю «Загальна практика-сімейна медицина». – К., 2011. – 16 с.

3. Підготовка сімейних лікарів на сучасному етапі: вирішені та невирішені проблеми / [Лисенко Г.І., Яценко О.Б., Хімюк Л.В. та ін.]. – Сімейна медицина, 2011. – № 3. – С. 5–6.

4. Про затвердження Примірної положення про центр первинної медичної (медико-санітарної) допомоги та примірних положень про його

підрозділи: Наказ МОЗ України від 23.02.2012 № 131 [Електронний ресурс]. – Шлях доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/hsr_greformlaw/

5. Удосконалення засвоєння практичних навичок і методик студентами та лікарями-інтернами – важлива складова кадрової перебудови первинної ланки медичної допомоги населенню України/ [О.П. Волосовець, Ю.С. П'ятницький, І.С. Вітенко,

І.В. Мельник]. – Медична освіта, 2012. – № 3. – С. 5–6.

6. Яковлева О.О. Соціально-економічні передумови формування особистості спеціалістів у медицині / О.О. Яковлева, К.В. Півторак, Л.А. Вознюк // Актуальні проблеми формування особистості лікаря у студентів-медиків: матеріали XI міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 23 березня 2011 року). – К., 2011. – С. 124.

Стаття постуила в редакцію 02.04.2013

НОВОСТИ МЕДИЦИНЫ

ИММУНИТЕТ МАТЕРИ ВЛИЯЕТ НА РИСК РАЗВИТИЯ АУТИЗМА

Ученые из медицинского Центра неврологии в Калифорнии (США) выяснили, что активация иммунной системы матери во время беременности нарушает развитие нервных клеток в головном мозге плода и ухудшает их способность передавать нервные сигналы и "общаться" друг с другом. Проведенное исследование, результаты которого опубликованы в журнале The Journal of Neuroscience, показывает, как материнская вирусная инфекция может увеличить риск рождения ребенка с аутизмом или шизофренией.

В эксперименте, проведенном на мышах и крысах, ученые сравнили мозг детенышей тех грызунов, чья иммунная система была активирована вирусом, с мозгом детенышей контрольной группы животных.

В результате оказалось, что у тех мышат и крысят, которые были подвержены воздействию вирусной инфекции, на поверхности нейронов головного мозга было гораздо больше иммунных молекул, называемых белками главного комплекса гистосовместимости первого типа (ГКГС I).

Исследователи пришли к выводу, что высокие уровни ГКГС I ухудшают способность мозговых нейронов новорожденных формировать синапсы – межклеточные контакты, служащие для передачи нервных импульсов между клетками.

Затем ученые провели другой эксперимент: они активировали материнскую иммунную систему, а затем уменьшили количество ГКГС I на поверхности нейронов потомства до нормального уровня, после чего наблюда-

лось восстановление количества синапсов.

"Эти результаты показывают, что материнская иммунная активация действительно воздействует на нейронные связи в период внутриутробного развития, – процитировал MedicalXpress комментарию профессора Кимберли Макаллистер (Kimberley McAllister), ведущего автора работы. – Это приводит к глубоким дефицитам способности корковых нейронов образовывать синапсы, что вызвано увеличением уровня белков ГКГС I".

По мнению ученых, проведенные исследования могут помочь в разработке диагностических тестов и методов лечения людей с подобными нарушениями развития нервной системы.

Источник: medportal.ru.